

DE GROTE FRANJEPOOT (*Phalaropus tricolor*), VOOR
DE TWEEDE MAAL IN BELGIE

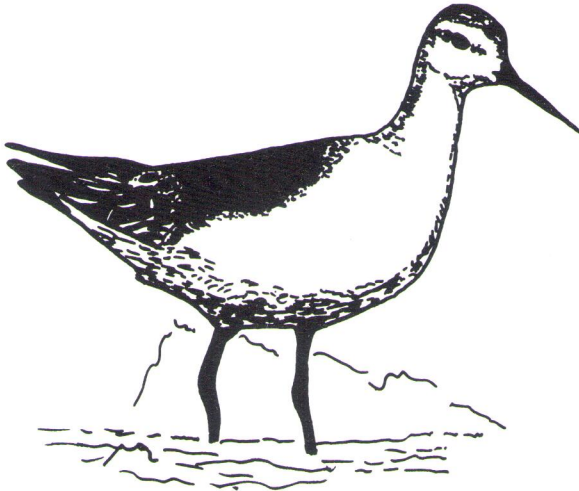
The Wilson's Phalarope for the second time in Belgium

J. Van Impe & J. De Ridder

Op 27.09.1980, bij zonnig weder en een zachte wind uit zuidelijke richting, bezocht een Grote Franjepoot (*Phalaropus tricolor*) de spuitvelden die thans de vroegere polders van de gemeente Kallo (België) bedekken. Deze merkwaardige Noordamerikaanse franjepoot, in de vroege namiddag opgemerkt en later door beide auteurs langdurig geobserveerd, is ook nadien door vele veldornitologen waargenomen, tot 30.09.1980. Gedurende de eerste waarnemingsdag foerageerde de vogel afwisselend in twee ondiepe brakwaterplassen, die omgeven waren door onlangs opgedroogde, zilte, hoofdzakelijk kleiige grond. De brede randen van deze uitdrogende plassen, hier en daar voorzien van een ijle pioniervegetatie (rode ganzevoet, *Chenopodium rubrum*, en witte ganzevoet, *Chenopodium album*, en diverse soorten melde, *Atriplex spec.*, en zulte, *Aster tripolium*), alsook de rust, oefenen een grote aantrekkingskracht uit op vele tientallen ruitertachtigen (*Tringinae*) en strandlopers (*Calidridinae*). *Phalaropus tricolor* was dan ook steeds vergezeld door een grote verzameling *Tringa*- en *Calidris*-soorten.

VELDKENMERKEN

De verschijning van deze Amerikaanse dwaalgast doet weinig franjepootachtig aan, zodat bij een eerste ontmoeting aan een kleine Zwarte Ruitert (*Tringa erythropus*) of beter aan een Poelruitert (*Tringa stagnatilis*) kan worden gedacht. Maar de zeer vlugge pik-

Grote Franjepoot boven de voormalige polders van Kallo. Een beeld dat vele waarnemers nimmer zal ontgaan (naar een foto van J.B. en S.Bottomley)

bewegingen in het water, het af en toe rekken van de hals, waarbij het ronde franjepootkopje en de lange zwarte priemsnavel vlug opvallen, wijzen reeds in de richting van de definitieve determinatie. Ook het vliegbeeld is kenmerkend. De effen donkere bovenvleugel contrasteert fel met de witte bovenstaart en stuit. Dit wit vormt geen rugwig, zoals bij meerdere ruiters het geval is. Door de bleke ondervleugel lijkt het vliegbeeld goed op dit van de Bosruiter (*Tringa glareola*).

De overige kenmerken van najaarsvogels worden beschreven door een overvloedige literatuur (Ferguson-Lees & Wallace 1967; Johnson 1973; Glutz von Blotzheim, Bauer & Bezzel 1977; Gloe 1978).

Naar grote waarschijnlijkheid ging het om een adulte vogel. Hiervoor pleitten de bijna effen getekende, zwartgrijze bovenvleugels en rug, waarop geen geschaald patroon - kenmerkend voor het juveniel kleeft - te bespeuren viel. De brede oogstreep was bruin-grijs en sloot achterwaarts aan met dezelfde bruin-grijze kleur van bovenkop, nek en hals. Volgens

Glutz von Blotzheim et al (l.c.) hebben jonge vogels daarentegen een zwarte oogstreep en is de kleur van hun bovenkop donker. Ook de pootkleur wees op een adulte vogel; deze was bij de vogel van Kallo uitgesproken donker, met een zweem van roze schijn. Dezelfde auteurs wijzen op de lichte pootkleur bij jonge vogels.

GEDRAG

Aan het gedrag van de Grote Franjepoot is tot heden niet veel aandacht besteed in de Europese literatuur. In tegenstelling met de Grauwe Franjepoot (*Phalaropus lobatus*) en de Rosse Franjepoot (*Phalaropus fulicarius*) "dobbert" de Grote Franjepoot weinig of niet in het water; haar lichaam gaat glijdend, bijna rechtlijnig vooruit.

Daarentegen zijn de hals en de kop des te beweeglijker. Tijdens het zwemmen worden immers op het wateroppervlak heel snelle pikbewegingen uitgevoerd; bij 14 afzonderlijke waarnemingen telden wij een gemiddelde van 79,6 (+ 11,6) pikbewegingen per minuut, hetgeen aanzienlijk meer is dan Burger & Howe (1975) mochten vaststellen bij overwinteraars in Argentinië. Een hoogst eigenaardig voedselgedrag bij de zwemmende vogel bestond in het volledig intrekken van de hals, gevolgd door een uitspreiding van de hals en de snavel over het wateroppervlak, vermoedelijk om een prooi beter te grijpen. Tijdens dit gedrag kwam het lichaam heel wat dieper in het water te liggen en bij een vlug herhalen van dit alles, leek het wel of de Grote Franjepoot telkens een weinig dook. Ook Oeverlopers (*Tringa hypoleucos*), op zoek naar laag vliegende of op het slik zittende insecten, kunnen een min of meer dergelijk gedrag vertonen. Onder een voorzichtige buiging van hun pootjes, worden hals, kop en snavel bijna evenwijdig aan het slikoppervlak gebracht. De beide auteurs hebben de observatie van dit onverwachte en eigenaardige gedrag tussen de hoogtepunten van hun ornitologische levenslijst geranschikt.

HET VOORKOMEN VAN DE GROTE FRANJEPOOT IN EUROPA

Bij gelegenheid van de eerste vaststelling van de Grote Franjepoot in België, werd het voorkomen van *Phalaropus tricolor* in Europa reeds uitvoerig beschreven (Van der Veken & Sloodmaekers 1979). Zoals

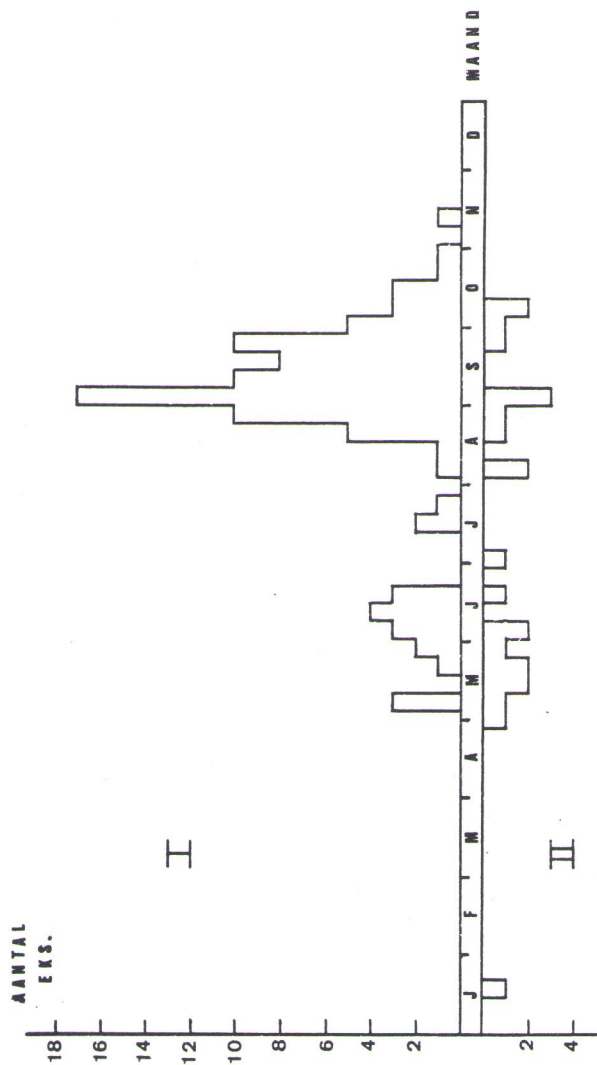

Fig. 1 : Voorkomen van de Grote Franjepoot gedurende de jaren 1954 - 1978 in Groot Brittannië (I) en in de overige landen van Europa (II) - volgens Sharrock (1976) en Glutz von Blotzheim et al. (1977), aangevuld door de auteurs occurrence of the Wilson's Phalarope during 1954 - 1978 in Great-Britain (I) and in the other European countries (II) - after Sharrock (1976) and Glutz von Blotzheim et al. (1977), completed by the authors

bij alle Nearktische steltlopers het geval is, komt ook deze franjepoot het meest voor op de Britse Eilanden. Sharrock (1976) besprak alle waarnemingen uit dit gebied tot en met 1972, gerangschikt per periode van 7 dagen. Op fig. 1-I hebben wij deze reeks waarnemingen ingevuld, samen met deze uit nakomende bronnen (Smith et al. 1974 & 1975; Dymond et al. 1976; O'Sullivan et al. 1977; Rogers et al. 1978 & 1979). Hieruit blijkt dat ongeveer 95 Grote Franjepoten Groot-Brittannië hebben bezocht tot en met 1978. In fig. 1-II hebben wij dezelfde wijze het voorkomen in de overige Europese landen aangegeven, voortgaande op de gegevens van Glutz von Blotzheim et al. (l.c.) en enkele andere incidentele bronnen.

Uit Sharrock's aangevulde figuur blijkt duidelijk het belang van de najaarsperiode : in Groot-Brittannië vallen 58% van de waarnemingen tussen 27.08 en 30.09. Anderzijds ligt het aantal voorjaarswaarnemingen (waaronder mogelijke zomerwaarnemingen) ook zeer hoog : 16,8% van het totaal in Groot-Brittannië maar 43,5% voor de overige landen van Europa. Kunnen wij door deze figuur enig besluit nemen omtrent het algemeen trekpatroon van de soort?

Volgens een hypothese van Smith et al. (1972) verblijft een kleine populatie van de Grote Franjepoot in West-Europa en gaat hier noord-zuid verplaatsingen ondernemen. Deze hypothese wordt nu blijkbaar door fig. 1 versterkt. Zoals gezegd is het aantal voorjaarswaarnemingen van de Grote Franjepoot, die een echte Nearktische broedvogel is, in Europa abnormaal hoog. Dit in tegenstelling met de reeds lang gekende regel, dat Amerikaanse steltlopers hier overwegend najaarsgasten zijn. Naast deze uitzondering is er ook nog het zeer gevoelige onderscheid betreffende het voorkomen in het voorjaar tussen Groot-Brittannië (16,8% van alle waarnemingen) en de overige Europese landen (43,5% van alle waarnemingen). Door deze laatste vaststelling mag immers het voorkomen van de Grote Franjepoot in het voorjaar als vrij onafhankelijk worden gesteld van de geografische ligging van het broed- en het overwinteringsgebied.

SUMMARY

From 27 till 30 September 1980, a Wilson's Phalarope was observed on the formerly polder grounds of Kallo, at the left bank of the river Scheldt near Antwerp. A field description of the bird is given, as well as some observations on the feeding behaviour. The peck rate/minute was higher as given in previous studies by Burger and Howe (1975). A very striking behaviour of the swimming bird consisted of a retraction of the neck, followed by stretching the neck, head and bill parallel to the water surface. Some elements of an analysis of the records of Wilson's Phalarope in Great-Britain and the other European countries till 1978 (fig. 1-I and 1-II) corroborate the hypothesis of Smith et al. (1972) on the existence of a small population of this phalarope, which is migrating north and south in western Europe. There is a noticeable discrepancy between the percentage of spring records in Great-Britain and the other countries. This fact may demonstrate an independence of this spring movement of the geographic position of the breeding and the winter grounds.

LITERATUUR

- Burger J. & M.Howe; 1975; Notes on winter feeding behavior and molt in Wilson's Phalarope; Auk 92 : 442-451
- Dymond J.N. & the Rarities Committee; 1976; Report on rare birds in Great-Britain in 1975 (with additions for nine previous years); Brit. Birds 69 : 321-368
- Ferguson-Lees I.J. & D.I.M.Wallace; 1967; Wilson's Phalaropes in England in autumn 1967; Brit.Birds 60 : 516-517
- Gloe P.; 1978; Wilson-Wassertreter (Phalaropus tricolor) an der Mel-dorfer Bucht; Orn.Mitt. 30 : 14-15
- Glutz von Blotzheim U., Bauer K.M. & E.Bezzel; 1977; Handbuch der Vö-gel Mitteleuropas, Band 7, 2. Teil; Wiesbaden, Akademische Verlagsge-sellschaft
- Johnson A.R.; 1973; Observation et capture d'un Phalarope de Wilson Phalaropus tricolor en Camargue; Alauda 41 : 233-238
- O'Sullivan J. & the Rarities Committee; 1977; Report on rare birds in Great-Britain in 1976; Brit.Birds 70 : 405-453
- Rogers M.J. & the Rarities Committee; 1978; Report on rare birds in Great-Britain in 1977; Brit.Birds 71 : 481-532
- Rogers M.J. & the Rarities Committee; 1979; Report on rare birds in Great-Britain in 1978; Brit.Birds 72 : 503-549
- Sharrock J.T.R. & E.M.Sharrock; 1976; Rare birds in Britain and Ire-land; Berkhamsted, T. and A.D.Poyser
- Smith F.R. & the Rarities Committee; 1972; Report on rare birds in Great-Britain in 1971 (with 1967, 1968, 1969 and 1970 additions); Brit.Birds 65 : 322-354
- Smith F.R. & the Rarities Committee; 1974; Report on rare birds in Great-Britain in 1973 (with additions for ten previous years); Brit. Birds 67 : 310-348
- Smith F.R. & the Rarities Committee; 1975; Report on rare birds in Great-Britain in 1974 (with additions for 1961 and 1968-73); Brit. Birds 68 : 306-338
- Van der Veken H. & M.Slootmaekers; 1979; Eerste waarneming van de Grote Franjepoot Phalaropus tricolor in België; Giervalk 69 : 265-268

Dr. Van de Perrelei 51, B-2200 Borgerhout
Goordijk 11, B-2130 Brasschaat

Ontvangen op 09.10.1980